

ВІДГУК

офіційного опонента

Брикова Михайла Миколайовича

на дисертаційну роботу Касьяненка Ігоря Вікторовича

«Підвищення надійності та збільшення ресурсу зварних з'єднань
паропроводів і роторів турбін ТЕС» ,

яку подано на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 132 – Матеріалознавство.

Актуальність теми.

Надійність металу зварних з'єднань паропроводів і роторів, довготривало працюючих в умовах повзучості і втоми, а також високих робочих напружень, визначається їх структурно-фазовим станом, що зазнає деградації, і наявністю пошкоджуваності. Тому дослідження і практичні розробки, спрямовані на підвищення якості вихідної структури металу зварних з'єднань, що пов'язано з підвищенням їх механічних властивостей, а також зменшенням деградації і пошкоджуваності, є актуальними.

Робота виконувалась у відповідності до плану науково-дослідної роботи (НДР) Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за темою «Теоретичні і практичні основи збільшення надійності експлуатації ТЕС», держреєстрація № 0120U101658, у якій автор брав участь як виконавець. В результаті проведених досліджень автор встановив особливості структурних перетворень в металі зварних з'єднань паропроводів (після напрацювання понад 270 тис. год.) і їх залежність від вихідної структури зварних з'єднань, а також залежність від вихідної структури властивостей зварних з'єднань паропроводів і роторів. В роботі здійснено подальший розвиток теоретичних основ впливу фізико-хімічних процесів, що відбуваються в металі зварних з'єднань паропроводів, які довготривало працюють в умовах повзучості і втоми, на структурно-

фазові перетворення їх металу. Обґрунтовано, що уповільнення наведених перетворень зумовлює зменшення пошкоджуваності металу зварних з'єднань. Також встановлено, що зварні з'єднання з більш якісною вихідною структурою характеризуються підвищеними властивостями.

Метою роботи є встановлення закономірності підвищення надійності і збільшення ресурсу зварних з'єднань паропроводів і роторів турбін шляхом визначення впливу структурно-фазових перетворень на властивості і пошкоджуваність наведених зварних з'єднань.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, сформульовано мету та завдання дослідження, наведено відомості про апробацію та публікації основних результатів дисертації.

У першому розділі наведено огляд літературних джерел стосовно структурного стану, фізико-хімічних процесів, пошкоджуваності і властивостей металу зварних з'єднань паропроводів і роторів, що довготривало працюють в умовах повзучості і втоми. Проаналізовано особливості їх проходження. Зазначено, що наведені особливості відносяться до зварних з'єднань, напрацювання яких є меншим за 250 тис. год. Автор вказав, що при подальшому напрацюванні зварних з'єднань (після 270 тис. год.) наведені особливості зазнали суттєвих змін. І тому дослідження фізико-хімічних процесів, структурних змін, пошкоджуваності і властивостей представляється актуальним. Також автор зазначив, що відомі вчені наводили залежність пошкоджуваності металу зварних з'єднань від наявності крупних аустенітних зерен у їх зоні термічного впливу. Проте, заходи, щоб позбутися таких зерен при зварюванні не було запропоновано.

Аналіз особливостей структурного стану дозволив визначити, що пошкоджуваність і механічні властивості металу зварних з'єднань паропроводів та роторів залежать значною мірою від наявності у вихідній структурі перекристалізованого перліту і крупних аустенітних зерен. Також аналіз літературних джерел показав, що заходи стосовно попередження утворення наведених складових у вихідній структурі відсутні. І тому, після

аналізу структурного стану, автор поставив задачу про створення заходів попередження формування у вихідній структурі наведених структур, які він відніс до браковочних.

У другому розділі описано використання методів, методик, обладнання і матеріалів, що загалом забезпечило вирішення задачі для досягнення поставленої мети.

У третьому розділі наведено результати досліджень структурно-фазового стану, деформації і пошкоджуваності зварних з'єднань паропроводів стосовно їх напрацювання в умовах повзучості і втоми понад 270 тис. год. Встановлено, що пошкоджуваність після напрацювання наведеного терміну переважно залежить від їх структурно-фазового стану. Виявили особливості впливу на пошкоджуваність зварних з'єднань крупних зерен аустеніту і перекристалізованого перліту, що надало змогу розробити заходи з попередження їх формування в зоні термічного впливу.

Четвертий розділ присвячено дослідженню зв'язку структурно-фазового стану зварних з'єднань паропроводів з їх пошкоджуваністю в умовах повзучості і втоми. Обґрунтували залежність структурно-фазового стану зварних з'єднань після їх напрацювання понад 270 тис. год. від наявності в ньому перекристалізованих перлітних складових. Уточнили оціночний критерій надійності металу зварних з'єднань, які тривалий час (понад 270 тис. год.) працюють в умовах повзучості і втоми. Встановлено, що пошкоджуваність зварних з'єднань, яка відбувається за механізмом повзучості і за механізмом втоми, є крихкою. Наведені механізми забезпечують їх пошкоджуваність і руйнування у спільному прояві.

У п'ятому розділі наведено результати визначення надійності і ресурсу роботи зварних з'єднань паропроводів і роторів турбін ТЕС. Вперше досліджено особливості процесів повернення і рекристалізації, які відбуваються в металі зварних з'єднань паропроводів, що довготривало працюють в умовах повзучості і втоми. Виявлено зв'язок проходження наведених процесів від структурно-фазового стану і обґрунтовано заходи з

уповільнення таких процесів. Також досліджено утворення деформації зварних з'єднань в залежності від їх структурно-фазового стану.

Шляхом моделювання зварювального нагрівання зварних з'єднань паропроводів і роторів забезпечили оптимізацію параметрів режиму їх зварювання, що дозволило отримати зазначені з'єднання з покращеними якісними характеристиками їх вихідної структури. Наведені зварні з'єднання мають більш дрібні аустенітні зерна і відсутність перекристалізованого перліту в їх зоні термічного впливу. Отримані зварні з'єднання відповідно мають більш високі механічні властивості.

Висновки належним чином підтверджують основні результати дисертаційної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформованих в дисертації, їх достовірність.

Достовірність наукових положень, точність отриманих результатів, рекомендацій та висновків дисертаційної роботи забезпечило використання сучасного обладнання, методів методик і відповідних матеріалів, а також коректна інтерпретація одержаних експериментальних результатів, що узгоджуються з відомими теоретичними даними в галузі матеріалознавства та зварювання.

Наукова новизна одержаних результатів.

1. Внесено уточнення стосовно впливу фізико-хімічних процесів на структурно-фазові перетворення і формування браковочної феритно-карбідної суміші в структурі зварних з'єднань паропроводів, які експлуатуються понад 270 тис. год. в умовах повзучості.
2. Обґрунтовано залежність формування феритно-карбідної суміші, як браковочної складової в структурі зварних з'єднань паропроводів, від їх вихідного структурно-фазового стану.

3. Вперше досліджено процеси повернення і рекристалізації, що проходять в структурі зварних з'єднань паропроводів, які довготривало працюють в умовах повзучості.
4. Вперше в структурі зони термічного впливу зварних з'єднань паропроводів і роторів запобігли утворенню крупних аустенітних зерен, що суттєво підвищило механічні властивості і надійність їх роботи.
5. Удосконалено заходи стосовно утворення на ділянці неповної перекристалізації зони термічного впливу зварних з'єднань роторів і паропроводів перекристалізованого сорбіту або трооститу.

Практичне значення роботи полягає в розробці напряму визначення впливу структурно-фазового стану зварних з'єднань паропроводів і роторів з наявністю браковочних складових на їх механічні властивості, а також на пошкоджуваність в умовах повзучості і втоми при довготривалому напрацюванні.

Повнота викладу результатів дисертації.

Основні результати роботи відображенні в 26 публікаціях, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у міжнародній наукометричній базі Scopus, 19 в матеріалах тез конференцій.

Участь здобувача у роботах, що опубліковані у співавторстві, зазначена у дисертаційній роботі.

Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертації та відповідають вимогам пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44.

Оцінка мови та стилю дисертації. Відповідність дисертації спеціальності 132 – Матеріалознавство.

Дисертаційна робота викладена логічно, послідовно та професійно. Матеріали досліджень систематизовані і коректно оформлені. За змістом дисертація відповідає паспорту спеціальності 132 – Матеріалознавство. Анотація дисертації відтворює основні результати дисертаційної роботи.

Академічна доброчесність.

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, де висвітлено основні наукові результати дисертації, не виявлено.

Усі результати, що виносяться автором на захист, отримані самостійно і входять до складу опублікованих робіт. У тих роботах, які опубліковані у співавторстві, використовуються тільки ті ідеї, положення та розрахунки, що є результатом особистих наукових пошуків.

Зауваження по дисертації.

1. Здобувачу слідувало б навести в порівнянні, у вигляді таблиці, особливості фізико-хімічних процесів, що проходять в металі зварних з'єднань паропроводів при їх напрацюванні до 270 тис. год. і ті, що проходять після напрацювання понад 270 тис. год. Наприклад, напрацювання ТЕС (м. Енергодар) і ТЕС (м. Харків) складає відповідно близько 250 тис. год. і 200 тис. год., а ТЕС-3 (м. Харків) – понад 300 тис. год. і ТЕС (м. Зміїв) – близько 300 тис. год.
2. Автор розробив спосіб попередження утворення крупних аустенітних зерен в зоні термічного впливу зварних з'єднань паропроводів і роторів. Проте не захистив його ні патентами на винахід, а ні патентами на корисну модель.

3. Стосовно терміну «деградація» автору слідувало б дати своє тлумачення, тобто своє розуміння його сенсу для досліджуваних зварних з'єднань.
4. Таблиці 1.1 і 1.2, краще було б навести у додатках.
5. Опис використання мікроскопів, стор. 39-42, можна було подати у більш скороченому вигляді.
6. Для визначення механічних властивостей зварних з'єднань паропроводів слідувало б у більш повному обсязі навести результати випробування на повзучість і довготривалу міцність, що в значній мірі підсилило б значимість дисертації.
7. Стосовно зварних з'єднань роторів турбін слідувало б навести результати випробувань на втому, що дозволило б підвищити цінність дисертації для енергетики України.

Однак слід підкреслити, що зроблені зауваження не знижують цінності досягнутих результатів, а також наукового та практичного рівня дисертаційної роботи.

ВИСНОВОК

Вважаю, що за актуальністю, важливістю експериментальних досліджень, науковою новизною та практичною цінністю дисертація Касьяненка Ігоря Вікторовича «Підвищення надійності та збільшення ресурсу зварних з'єднань паропроводів і роторів турбін ТЕС» є завершеним науковим дослідженням.

Подана дисертаційна робота «Підвищення надійності та збільшення ресурсу зварних з'єднань паропроводів і роторів турбін ТЕС» Касьяненка І. В. відповідає спеціальності 132 – Матеріалознавство, а також відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора

філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, а здобувач Касьяненко Ігор Вікторович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 132 – Матеріалознавство.

Професор кафедри «Інтегровані технології зварювання та моделювання конструкцій»
Національного університету «Запорізька політехніка»,
д.т.н., професор

Михайло БРІКОВ

Підпис М.М. Брикова засвідчую
Учений секретар
канд. соц. наук, доцент

Віктор КУЗЬМІН